

LIETUVIŲ LITERATŪROS KLASIKOS KŪRINIAI ARČIAU KIEKVIENO

Nuo idėjos iki rezultato

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (toliau - Nacionalinė biblioteka), įgyvendindama projektą „Lietuvių literatūros klasikos kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę (*e-klasika*)“, šiuo metu intensyviai vykdo kūrinių skaitmeninimą, atpažinimą ir konvertavimą į įvairius formatus, kad galėtų pateikti juos į formuojamą *e-klasikos* biblioteką ir mobiliuosius įrenginius - skaitykles. Bus suskaitmeninta, atpažinta ir įvairiais formatais pateikta skaitytojams 600 Lietuvos ir lietuvių literatūros klasikos kūrinių. Projektas finansuojamas pagal 2007-2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ įgyvendinimo priemonę „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“.

Pagrindinis šio projekto tikslas - sukurti *e-klasikos* biblioteką, siekiant lietuvių literatūros klasikos kūrinius priartinti prie skaitytojų, atsižvelgiant į pakitusią informacinę elgseną jau susiformavusios tinklaveikos visuomenėje. Akivaizdu, kad jau yra ir „tinklo karta“, turinti jai būdingus informacinius poreikius, į kuriuos būtina atsižvelgti. O tai reiškia, kad tiek virtualūs, tiek „materialūs“ kultūros produktai bus vartojami tiek, kiek jie atitiks visuomenės pasaulėvoką ir informacinius poreikius. Nacionalinės bibliotekos įgyvendinamas „Lietuvių literatūros klasikos kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę“ pirmiausia ir yra

orientuotas į naujus poreikius, t. y. kad visą reikiamą informaciją kiekvienas skaitytojas gautų, neišeidamas iš namų, portale arba kita jam patogia forma - mobiliuosiuose įrenginiuose.

Iki šio projekto didžiausią lietuvių literatūros klasikos kūrinių dalį skaitytojai galėjo rasti, užsisakyti ir gauti tik apsilankę bibliotekose, nes elektroninėje erdvėje buvo prieinamos vien tos knygos, kurios išleistos nuo 1547 iki 1917 m.: suskaitmenintos ir portale www.epaveldas.lt įdėtos 1294 lietuvių literatūros autorių knygos lietuvių kalba. Paskutiniaisiais projekto vykdymo mėnesiais *e-klasikos* biblioteką papildė daugiau kaip 400 naujųjų laikų ir šiuolaikinės lietuvių literatūros klasikos kūrinių.

Sudarant *e-klasikos* biblioteką, pirmiausia buvo apibrėžiami kūrinių atrankos kriterijai, juos nustatė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ekspertai. Svarbiausi iš jų - kokią reikšmę kūrinys turėjo lietuvių literatūros raidai jo paskelbimo metu; šiandieninių literatūros istorikų ir kritikų vertinimai (kūrinio meniškumas, įtaka tolesniam literatūros procesui); kūrinio tarptautinis pripažinimas arba prestižinės premijos, pavyzdžiui, Nacionalinė kultūros ir meno premija; ar kūrinys įtrauktas į mokyklų, universitetų programas ir t.t. Remdamiesi pasiūlytais kriterijais, ekspertai parengė ir kūrinių, siūlomų *e-klasikos* bibliotekai, sąrašus, beje, gerokai viršydami projekte numatytą skaičių.

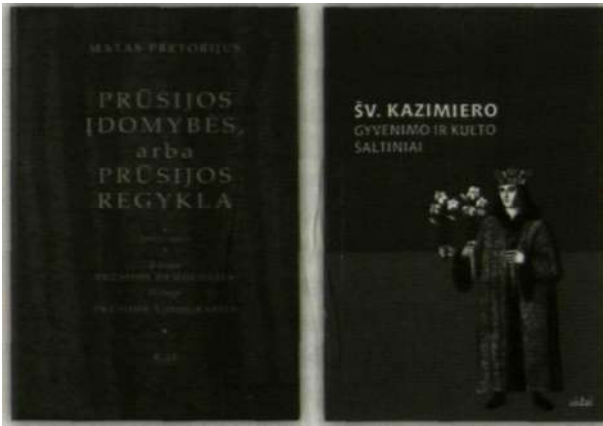
Kristijonas Gotlibas Milkus (1990)
Pilkainis

Jonas Vislicietis (1997)
Prūsų Karas

Dionizas Poška (1978)
Mužikas žemaičių ir Lietuvos

Kazys Binkis (1928)
Tamošius Bekepuris

Matas Pretorijus (2004)
Prūsijos įdomybės,
arba Prūsijos regykla

Šv. Kazimiero gyvenimo
ir kulto šaltiniai (2003)
(vertė Mintautas Čiurinskas)

Antanas Vaičiulaitis (1936)
Mūsų mažoji sesuo.

Vydūnas (1913)
Amžina ugnis

Senoji Lietuvos literatūra

Remiantis pagrindiniais ekspertų suformuluotais atrankos kriterijais, senajai Lietuvos literatūrai atstovauja kūriniai, atskleidžiantys panoraminį kultūros, kuri šalis teritorijoje gyvavo nuo XIII a. iki XVIII a. pabaigos, vaizdą, perteiktą rusėnų, lenkų ir vokiečių kalbomis. Skaitytojai turės galimybę geriau susipažinti su Kristijono Gotlibo Milkaus poezija ir prozos kūriniumi „Pilkainis“, Jono Visliciečio „Prūsų karu“, Mintauto Žiurinsko versta „Šv. Kazimiero gyvenimo ir kulto šaltiniais“,

Mato Pretorijaus „Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla“ ir daugeliu kitų reikšmingų šio laikotarpio veikalų (sąrašą parengė ekspertė Aušra Tamošiūnienė). Šiuos ir kitus kūrinius jau nuo balandžio vidurio skaitytojai galės rasti ne tik tradicine laikmena, bet ir elektroniniu formatu *e-klasikos* bibliotekoje.

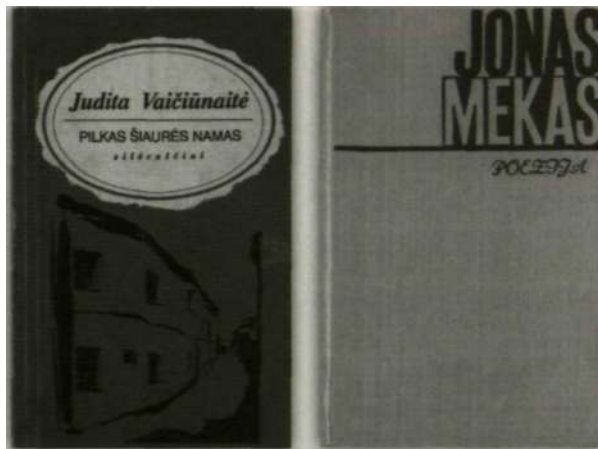
Naujųjų laikų lietuvių literatūros klasika

Iš naujųjų laikų lietuvių literatūros *e-klasikos* bibliotekai buvo atrinkti XVIII a. pabaigos (senosios lietu-

vių literatūros laikotarpio pabaiga) ir XX a. II pusės (šiuolaikinės lietuvių literatūros laikotarpio pradžia) kūriniai. Šio laikotarpio kūrėjai - išimtinai lietuvių kilmės autoriai, svarbiausius savo kūrinius parašę lietuviškai. Nuo XIX a. pradžios prasidėjęs, visą šimtmetį trukęs kultūrinis nacionalinis atgimimas subrandino savitą tautinę kultūrą, išugdė europinio lygio autorius. Suskaitmeninti šio tarpsnio kūriniai sudaro didžiausią projekto dalį (apie 300). Tai Dionizo Poškos „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“, Kazio Binkio „Tamošius Bekepuris ir kitos Alijošiaus dainuokos“, Antano Vaičiulaičio „Mūsų mažoji sesuo“, Vydūno „Amžina ugnis“ ir „Pasaulio gaisras“, Simono Daukanto „Būdas senowes-lietuwiu kalnie nu ir zamajtiu“, Antano Baranausko „Pasikalbėjimas giesminyko su Lietuva“, Motiejaus Valančiaus „Paugusių žmonių knygelė“, Julijos Žemaitės „Kunigo naudą velniai gauda“ ir kiti kūriniai, 12 Lazdynų Pelėdos, 6 Maironio, 12 Juozo Tumo Vaižganto, 10 Antano Vienuolio, 3 Vinco Krėvės-Mickevičiaus, 7 Vinco Mykolaičio-Putino, 8 Balio Sruogos, 12 Šatrijos Raganos ir kitų reikšmingiausių šio laikotarpio rašytojų kūriniai (sąrašą parengė ekspertas Eugenijus Žmuida).

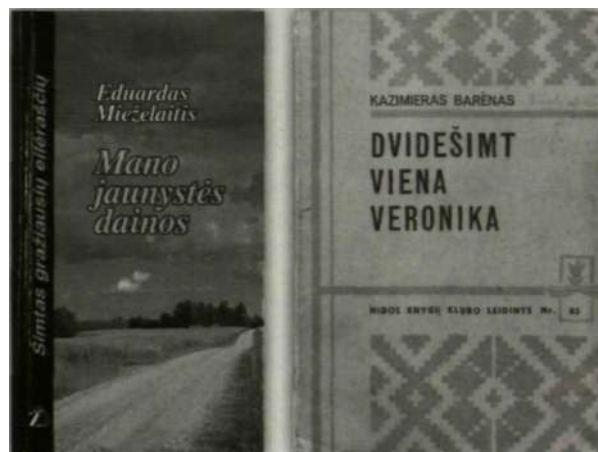
Šiuolaikinė lietuvių literatūros klasika

Šiuolaikinės lietuvių literatūros klasikos kūrinių (nuo XX a. II pusės iki šių dienų) atranka į *e-klasikos* biblioteką, ekspertės Donatos Mitaitės žodžiais tariant, atrodė problemiškesnė: „Daugybė kūrinių, kurie sovietmečiu buvo priskiriami klasikais, mūsų dienomis yra kvestionuojami, tačiau tai neretai kelia ir naujų klausimų: ar visada neigiamas ideologinis vertinimas reiškia niekinę kūrinio vertę, ar ideologinės rašytojo „nuodėmės“, o kartais, deja, ir dideli nusikaltimai, automatiškai nubraukia jo literatūrinę kūrybą? Ne mažiau problemiška ir naujausios literatūros kūrinių atranka: kūrinio populiarumas tarp skaitytojų kaip, deja, ir kai kurios premijos nebūtinai rodo jo aukštą meninį lygį, kita vertus, skaitytojų dėmesio nedaug tesulaukę kūriniai, plačiau žiūrint,

Judita Vaičiūnaitė (1994)
Pilkas šiaurės namas

Jonas Mekas (1971)
Poezija

Eduardas Mieželaitis (2001)
Mano jaunystės dainos

Kazimieras Barėnas (1971)
Dvidešimt viena Veronika

nebūtinai yra nevertingi.* Sudarydama kūrinių, atrenkamų *e-klasikos* bibliotekai, sąrašą ekspertė vadovavosi jau aptartais kriterijais, peržiūrėjo literatūros istorijos ir kritikos veikalus, skirtus sovietmečio ir šiandieninei lietuvių literatūrai, mokymo programas, konsultavosi su istorikais. Iš ekspertės pasiūlyto sąrašo į *e-klasikos* biblioteką įtraukti 172 kūriniai, su

* Donata Mitaitė. (2012). Lietuvių literatūros klasikos kūrinių atrankos kriterijų ir sąrašo sudarymo paslaugų ataskaita: VEPS sistemos plėtra projektas, p. 2.

84 jų autoriais sudarytos licencinės sutartys. Gavus papildomą finansavimą, šis sąrašas pasipildė dar 85 ekspertės pasiūlytais ir, pačių autorių nuomone, į *e-klasikos* biblioteką teiktiniais kūriniais. Tai Neringos Abrutytės, Alfonso Andriuškevičiaus, Onės Baliukonytės, 5 Kazimiero Barėno, Vytauto Bložės, 2 Vytauto Bubnio, 2 Alfonso Bieliausko, 3 Kazio Bradūno, Marius Buroko, 2 Lauros Sintijos Černiauskaitės, 4 Petro Dirgėlos, 4 Liudo Dovydeno, 2 Ričardo Gavelio, Gintaro Grajausko, 2 Romualdo Granausko, 5 Juozo Grušo, 3 Leonardo Gutausko, Eugenijaus Ignatavičiaus, Vidmantės Jasukaitytės, Jono Juškaičio, 4 Grigorijaus Kanovičiaus, 2 Viktoro Katiliaus, 2 Herkaus Kunčiaus, 2 Justino Marcinkevičiaus, 2 Jono Meko, 5 Eduardo Mieželaičio, 2 Jono Mikelsko, Danieliaus Mušinsko, 2 Sigitos Parulskio, 2 Gintaro Patacko, Vytauto Rašicko, 2 Kazio Sajos, 2 Jono Strielkūno, 5 Jūditos Vaičiūnaitės ir daugelio kitų autorių kūriniai.

Projekto nauda

Igyvendinus pristatomą projektą bus taupomos lėšos, kurių bibliotekoms trūksta būtiniausiai literatūrai įsigyti. 60 bibliotekų, priklausančių Lietuvos integralios informacijos sistemai ir dalyvaujančių projekte naudos gavėjų teisėmis, skaitytojų paslaugoms gaus skaitykles, kurios sukurtos vykdant šį projektą, - „Skaityti / parsisiųsti elektroninę knygą internetu“; „Užsisakyti / rezervuoti ir gauti elektroninių knygų skaityklę bibliotekoje“.

Projekto rezultatai darys tiesioginę įtaką viešųjų paslaugų teikimo kokybei, nes bus sudaryta:

galimybė pasinaudoti paslauga, nepriklausomai nuo buvimo vietos. Paslaugos teikiamos elektroninėje erdvėje, jomis naudotis galės visi pageidaujantys;

galimybė gauti paslaugas nemokamai. Vykdamas projektą sukurtomis elektroninėmis paslaugomis vartotojai galės naudotis neišleisdami nė lito, paslaugos bus teikiamos visiškai nemokamai.

patogi naudotojo sąsaja. Kuriant ją vadovautasi šią sritį apibrėžiančiais standartais ir metodika, portalas pritaikytas ir neįgaliesiems.

efektyvi paieškos galimybė. Dar įgyvendinant anksčiau minėtą projektą „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“, portale www.epaveldas.lt buvo sukurtas BAVIC tezauras - bendras asmenvardžių, vietovardžių ir istorinių chronologijų žodynas, nurodantis prasminius jų tarpusavio ryšius. Tezaure įdiegtas terminų sąsajų modelis: terminai tarpusavyje yra saistomi hierarchiniais (pvz., Lietuva - Biržų rajonas - Braškiai), ekvivalentiniais (pvz., Litva - Lietuva, Dūmas, Alexandre - Diuma, Aleksandras) ir asociatyviniais ryšiais. Be tikrųjų terminų tezaurui priklauso ir pagalbiniai, patikslinantys hierarchinius ryšius (pvz., vietovės: vietovės tipas (geografinis, administracinis). Tezauro paskirtis - www.epaveldas.lt portale esančius kultūros paveldo kūrinius kuo tiksliau susieti su jame atliekamos paieškos konceptuali (sąvokiniu) turiniu. Vartotojų požiūriu, BAVIC tezauras - tai įrankis, leidžiantis atlikti daugiakomponentę semantinę paiešką, pasitelkiant istorinės chronologijos, geografijos ir biologines žinias.

didelė kūrinių pasiūla. Iki 2013 m. gruodžio pabaigos buvo sudarytos 104 atlygintinos licencinės sutartys ir įsigyta 250 kūrinių, pagal 23 neatlygintinas licencines sutartis įsigyti 45 kūriniai. 2014 m. pasirašyta 20 autorinių licencinių sutarčių dėl teisės 71 kūrinių atgaminti skaitmeniniu būdu ir viešai skelbti elektroninėje erdvėje, portale www.epaveldas.lt ir mobiliuosiuose įrenginiuose.

Valstybės institucijų teikiamų viešųjų elektroninių paslaugų populiarumas auga. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2009 m. iš visų asmenų, kurie naudojami internetu asmeniniais tikslais, 17,4 proc. siekė gauti informaciją iš valstybės institucijų, pasinaudoti jų teikiamomis viešosiomis paslaugomis, 2010 m. tokių buvo 17,8 proc, 2011 m. jų skaičius padidėjo iki 23,9 proc.

Šio projekto rezultatai prisidės ir prie formaliojo ugdymo programų įgyvendinimo, didins poreikį mokytis, lavintis visą gyvenimą, o svarbiausia - padės įprasmiti tautinį lietuvių tapatumą, plačiau skleidžiant lietuvių literatūrą kaip vieną svarbiausių jo veiksnių.